

**ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ
З ІСТОРІЇ КРАЇН СХІДНОЇ ЄВРОПИ
НІМЕЦЬКОМОВНОГО СЕГМЕНТУ МЕРЕЖІ ІНТЕРНЕТ**

Німецькомовні електронні інформаційні ресурси історичної тематики з історії країн Східної Європи представлені матеріалами, структурованими насамперед згідно з межами великих історико-культурних регіонів, що загалом відповідає німецькій історичній традиції. Так, Східна Європа традиційно поділяється за кількома історико-культурними регіонами¹. Передусім, це безпосередньо Східна Європа (Osteuropa) (або рідше «Схід Східної Європи») — сучасна Республіка Білорусь, Російська Федерація, Україна, де Росія часто розглядається окремо, Центрально-Східна Європа (Ostmitteleuropa) — Польща, Словаччина, Угорщина, Чехія, Північно-Східна Європа (Nordosteuropa) — Естонія, Латвія, Литва (подекуди зустрічається також поняття «країни Балтії» або «Прибалтика»), Південно-Східна Європа (Südosteuropa) — Албанія, Болгарія, Боснія, Румунія, Сербія, Хорватія та ін. Але історичні дослідження країн Східної Європи у німецькомовних країнах найбільше асоціюються з дослідженнями саме слов'янських країн регіону. Тому у цьому огляді основну увагу приділено, насамперед, ресурсам, пов'язаним з історією слов'янських країн Східної та Центрально-Східної Європи.

Дослідження історії цих країн у німецькомовному просторі бере свій початок з XIX ст., де подібні наукові пошуки тривалий час перебували у межах такого великого напрямку як «вивчення країн Східної Європи» (Ostforschung)². Традиційно він був пов'язаний з дослідженням історії розселення німецького народу, поширення його матеріальної та духовної культури поза територією Німеччини, у країнах Східної Європи, насамперед Центрально-Східної Європи (Польща, Словаччина, Чехія) та балтійських країн на північному сході Центральної Європи, що всі у своєму історичному розвитку були найтісніше пов'язані з Німеччиною. Значний період часу саме вони склали ядро вищезазначених досліджень. На практиці це реалізовувалося в межах діяльності різних товариств, з початку XX ст. в межах процесів інституціалізації — поширення створення відповідних кафедр при університетах Німеччини та Австро-Угорської імперії (пізніше Австрії), а також окремих німецьких дослідних інститутів у різних європейських містах поза межами цих країн. Вони займалися історією розселення, етнографією, релігією німців, що проживали поза батьківщиною, збирали архівні матеріали, здійснювали експедиції тощо, а серед напрямків досліджень провідними були етнографія та славістика, в історичних дослідженнях — вивчення історичних зв'язків країн регіону з Німеччиною. За часи панування націонал-соціалізму в Німеччині та за Другої світової війни цей процес набув нового ідеологічного забарвлення,

пов'язаного з ідеями поширення так званого німецького культурного «простору» в Європі на схід від Німеччини та спроби історичного обґрунтування запровадження «нового порядку» в окупованій частині Європи. З'явився новий термін — «Ostraumforschung» («дослідження східного простору»), що мав політичне та ідеологічне забарвлення. Під ним часто розумілося вже не лише збирання та дослідження матеріалів культурно-історичної спадщини німців, що проживали в країнах Східної Європи, як це відбувалося в межах вищезгаданого Ostforschung, тепер ці дослідження набули нового змісту — найчастіше їхньою кінцевою метою було обґрунтування прав німецького народу на ці території насамперед на підставі того, що їх у різні часи населяли германські народи — предки німців, але й збирання на території СРСР, окупованій нацистською Німеччиною, різних матеріалів щодо окупованих республік СРСР, щодо їх історії, культури. Це здійснювалося здебільшого в руслі окупаційної політики з відповідною метою реалізації якнайкращої та найраціональнішої експлуатації економічних ресурсів окупованих територій та управління ними, поширення думки про начебто «меншовартість» східнослов'янських народів порівняно з німецьким шляхом приниження їхньої матеріальної та духовної культури, а також з метою підживити місцеві внутрішні рухи націоналістичного спрямування з метою послабити Росію, яка асоціювалася у тодішніх німців з Радянським Союзом, та похитнути позиції більшовизму. Багато працівників нацистських університетів — істориків, археологів, етнографів, славістів, економістів та ін. присвятили себе цим науковим пошукам. Але цей напрям проіснував недовго — фактично лише у другій половині 1930-х — у першій половині 1940-х років, а загальні результати діяльності вищезазначених осіб, як і створені ними наукові праці цього періоду, як правило, були засуджені вже в другій половині 1940-х та на початку 1950-х років. Після Другої світової війни межі та засади досліджень історії країн Східної Європи як наукового напрямку були кардинально переглянуті. Починаючи з 1950-х років поступово розвивалася мережа нових дослідницьких центрів, як при вищих наукових закладах, так і у формі наукових установ і організацій за межами університетів, започатковано низку тематичних серійних видань та наукових заходів (регулярних зустрічей істориків, круглих столів, дискусій тощо). Крім того, ряди науковців німецькомовних країн, насамперед Німеччини, також поповнилися колишніми громадянами СРСР, що на останньому етапі Другої світової війни на підставі власних глибоких ідейних переконань емігрували з Радянського Союзу до Західної Європи. Вони також зробили свій внесок — наприклад, ними у Мюнхені був створений Інститут дослідження історії і культури СРСР, що певний час публікував серії видань та результати досліджень, де були викладені результати його наукової роботи. З часом на тлі цього процесу поступово сформувався окремий самостійний напрям — дослідження історії Росії, СРСР і держав, що були у його складі, а також пов'язаних з ними явищ, наприклад, сталінізму, суспільно-політичних рухів, чому також наприкінці 1980-х — на початку

1990-х років сприяло відкриття доступу західноєвропейським науковцям до зібрань архівів колишніх радянських республік. Значно зросла кількість досліджень мультикультурних та міжетнічних зв'язків у регіоні в історичному контексті, зв'язків із країнами Західної Європи. Наприкінці ХХ — на початку ХХІ ст. дослідження країн Східної Європи у німецькомовному просторі розвиваються не лише в межах історичної науки, а й у комплексному зв'язку з іншими гуманітарними дисциплінами. На сьогодні це мережа наукових установ, інститутів, кафедр та різних відділень у складі вищих навчальних закладів, низка періодичних і серійних видань. Відповідно, на даний момент електронні ресурси історичної тематики у різному обсязі та форматі представлені на сайтах самостійних наукових установ і організацій, університетських кафедр та інститутів при університетах, тематичних ресурсах історичного та більш широкого гуманітарного профілю, великих міждисциплінарних порталах, окремих ресурсах з бібліографії досліджень Східної Європи, як німецької, так і світової, електронних бібліотеках та архівах, як таких, що виступають як самостійні проекти, так і складових традиційних бібліотечних та архівних установ. Окремо також слід виділити такі ресурси, як тематичні серійні видання, найчастіше вони пов'язані з бібліографічними ресурсами, виданнями, конкретних окремими проектами, а також видавництвами. Тематично це, переважно, інформаційні ресурси з історії Російської імперії (Russisches Reich), Радянського Союзу (Sowjetunion) і так званих країн-спадкоємців СРСР (Nachfolgestaaten) — України, Білорусії та ін.

Слід також зазначити, що певна роль у формуванні електронних інформаційних ресурсів історичної тематики, насамперед бібліографічних та біобібліографічних ресурсів, належить бібліотекам, в першу чергу загальнонаціональним — Державній бібліотеці Берліна (Staatsbibliothek zu Berlin), Баварській державній бібліотеці у Мюнхені (Bayerische Staatsbibliothek), Німецькій національній бібліотеці (Deutsche Nationalbibliothek) (Ляйпціг, Франкфурт-на-Майні) та ін. Вони часто пов'язані з великими електронними бібліотеками. Але останні, й як ресурси традиційних великих державних бібліотек, а також музейні і архівні ресурси, заслуговують на окреме ґрунтовне вивчення, тому у цьому огляді в основній своїй масі не розглядатимуться. Так само поглиблено не розглядатимуться ресурси, присвячені Південно-Східній та Північно-Східній Європі — основну увагу приділено безпосередньо ресурсам, пов'язаним з країнами Центральної та Східної Європи, а також ресурси, тематично пов'язані із загальними питаннями європейської історії, історії науки, економіки та права, славістики, мовознавства, культурології тощо.

Станом на початок 2013 р. у Німеччині за даними Наукової ради³ існувала 21 провідна позауніверситетська науково-дослідна установа, діяльність яких в різній мірі пов'язана зі дослідженнями історії країн Східної Європи. 17 з них були орієнтовані на історичні та гуманітарні дисципліни з високою часткою історичних досліджень, вісім — на дослідження історії та культури німців у країнах Східної Європи, дев'ять — вузько орієнтовані на гуманітарні

дослідження окремого конкретного регіону Східної Європи, у трьох присутне поєднання історичних та історико-економічних досліджень⁴. Крім цього, в тому ж році Наукова рада підготувала ще один документ — «Рекомендації щодо подальшого розвитку досліджень Східної Європи поза межами вищих навчальних закладів» («Empfehlungen zur Weiterentwicklung der außeruniversitären historischen Forschung zum östlichen Europa»), який висвітлює картину діяльності вищезазначених установ⁵. У додатках до документу наведена зведена статистична інформація щодо цих інституцій по таких позиціях: кількість співробітників, серед них наукових, доля різних форм діяльності у роботі інститутів (суто наукова, просвітня та навчальна, інформаційна робота з громадськістю тощо, серед яких наукова займає від 30 до 100 відсотків, а в середньому — від 30 до 50 відсотків), обсяги наданих коштів⁶, в тому числі й додаткові обсяги фінансування, напрямки спеціалізації (історія, етнографія, літературознавство, славістика, музикознавство й історія музики, економіка та економічні дисципліни, політика, педагогіка та ін.), спеціалізація по історичних регіонах та країнах; кількість захистів кандидатських та докторських робіт (приклад 2011 р.), а також порівняльні і додаткові дані щодо того, в яких університетах представлені дисципліни, пов'язані із дослідженнями Східної Європи. На окрему увагу заслуговують зведені дані про форму та обсяги результатів видавничої діяльності по кожній установі за 2008–2010 рр.: кількість монографій, наукові публікації в журналах (таких, що підлягають реферуванню, та таких, що не зазнають реферування), електронні публікації в мережі Інтернет, серійні видання. За ними в середньому за вказані три роки в кожній установі було здійснено понад 1830 публікацій (від 17 до 574 на одну установу), в тому числі не лише у формі монографій та наукових статей, а й у формі інтернет-публікацій. У документі також наведено бібліографічні переліки цих видань по кожній установі, переліки наукових журналів та щорічників, що ними видаються (загалом в середньому одне-два найменування на одну установу, накладом від 250 до 850 примірників кожне). Всі ці інституції представлені у мережі Інтернет, а їхні матеріали в електронному вигляді, серед яких є й електронні версії серійних видань, складають частину загальних німецьких історичних мережевих ресурсів.

Можна визначити кілька рис німецькомовних електронних інформаційних ресурсів з історичної тематики. В першу чергу значну частину з них становлять інституційні онлайн-ресурси, насамперед, сайти університетських кафедр, відділень, що займаються історією країн Східної Європи та окремі невеликі інститути при університетах. Зважаючи на їхню чисельність (понад 20 основних університетських центрів лише в Німеччині за даними Інституту історії університету м. Регенсбург⁷), діяльність, орієнтовану на навчальний процес і схожу структуру, вони окремо не розглядаються у цьому огляді. Зазначимо лише, що основна інформація на їхніх сайтах та її структура підкреслюють інституційний характер ресурсів, їхню тематичну спрямованість, спеціалізацію та завдання. Частіше за все представлені: адреса, склад кафедри, її

підпорядкованість, спеціалізація та напрямки досліджень (за наявності), заходи кафедри, контакти, мова ресурсу, структура, корисні посилання. Окрему значну частину інформаційного наповнення подібних сайтів складають учбові матеріали. Окремі дані подані за наявності, наприклад, інформація про останнє оновлення, рік заснування тощо.

Другу значну частину складають міждисциплінарні портали. У складі їхніх матеріалів представлено значно менше ресурсів, присвячених виключно історії Східної Європи, але викладено багато даних із суміжних областей науки, представлені колекції, зібрання, медійні ресурси, великі колекції посилань, що також можуть бути цікавими дослідниками історії. Окреме місце також посідають ресурси державних бібліотек та архівів, у складі яких знаходяться колекції з історії Східної Європи, повнотекстові версії, наприклад, джерел, або зібрання бібліографії. На цих ресурсах, як правило, представлені розвинуті системи каталогів та науково-довідкового апарату.

Ще однією особливістю сфери німецькомовних історичних веб-ресурсів є поширена офіційна підтримка державними бібліотеками, науковими інститутами та університетами міждисциплінарних порталів і окремих спеціалізованих ресурсів, часто у тісному співробітництві, і як наслідок цього — добре розроблені та структуровані бібліографічні бази, що присутні на різних порталах та пов'язані між собою, на тлі високого рівня інтегрованості між веб-ресурсами, бібліотечними каталогами і різними оцифрованими джерелами. Але при цьому частка повнотекстових версій саме результатів наукових досліджень у формі монографій та статей у відкритому доступі порівняно невелика, ймовірно, зважаючи на контроль в сфері дотримання авторського права.

Однією з рис німецькомовного наукового середовища є серед іншого розвинута культура рецензування, і це належним чином відображене у структурі німецькомовних електронних ресурсів історичної тематики. Великі зібрання рецензій на праці, присвячені історичним дослідженням, в тому числі новим виданням, можна знайти як у складі вищевказаних великих гуманітарних міждисциплінарних порталів, так й у вигляді окремих самостійних ресурсів, де можуть бути розміщені тисячі рецензій, чого, на жаль, у такому великому обсязі не спостерігається у вітчизняному інформаційному історичному просторі.

Серед бібліографічних ресурсів можна також виокремити ресурси видавництва, що спеціалізуються на виданні наукових праць з історії країн Східної Європи. Як правило, вони представляють анотовані переліки нових німецькомовних видань із можливістю доступу до архіву видань попередніх років, а також тісно пов'язані з бібліотеками.

Значно менше представлені приватні ресурси історичної тематики, значна їхня частина присвячена загальноєвропейській історії, а також ресурсам з історії німців у Східній Європі, в тому числі генеалогічним.

Таким чином, загалом німецькомовні інформаційні ресурси, в структурі яких можна знайти ресурси, присвячені історії країн Східної Європи, можна

умовно поділити на три великих групи: — це інституційні ресурси, що належать університетським структурам і самостійним інститутам, товариствам і союзам, друга — великі гуманітарні міждисциплінарні портали, третя — тематичні портали та окремі спеціалізовані зібрання. Певну інтегруючу роль відіграють великі державні бібліотеки та пов'язані з ними спільні проекти, і лише одиниці являють собою приватні ресурси. Але також на даний момент активного процесу тематичної диференціації електронних ресурсів історичної тематики не спостерігається, навпаки, масова частка міждисциплінарних порталів зараз дуже значна і зростає рівень співпраці між ними та роль інтеграційних процесів. Також велика комунікаційна роль належить загальним науковим порталам.

Серед напрямків досліджень можна виокремити кілька основних. Це історія і культура німців у країнах Центральної та Східної Європи, та історія цих країн у зв'язку з історією Німеччини та Австрії, міграційні процеси, дослідження нацизму, сталінізму, дисидентства, економіки та права у східноєвропейських країнах, а також процесів у сфері управління, економіки, культури, освіти, процесів демократизації тощо в країнах, що набули незалежності після розпаду Радянського Союзу. Слід також підкреслити, що ще у 1990-х та 2000-х роках простежувалася певна тенденція — включати історію України в один великий інформаційний історичний простір, пов'язаний з історією Росії та історією СРСР. Але також слід зазначити, що певний спалах інтересу до України та її історії за останні десять років спостерігався у німецькому суспільстві в 2014 р., але передусім на рівні публіцистики. З низкою подібних німецьких аналітичних матеріалів з цієї тематики можна ознайомитися у відкритому доступі⁸.

ІНСТИТУЦІЙНІ РЕСУРСИ: САЙТИ НАУКОВИХ УСТАНОВ І ТОВАРИСТВ

Дослідницький центр Східної Європи / Forschungsstelle Osteuropa

Адреса в мережі Інтернет: <http://www.forschungsstelle.uni-bremen.de/>

Адреса електронної скриньки: fso@uni-bremen.de

Мова: німецька, англійська, російська, польська, чеська

Рік заснування: не вказаний, рік заснування установи — 1982

Місцезнаходження: Бремен (Федеративна Республіка Німеччина)

Центр є науковою установою при Бременському університеті (але поза його структурою) і спеціалізується на дослідженнях постсоціалістичних країн Східної Європи, насамперед політичних процесів, репресій, еміграції, дисидентства та збереження його культурного спадку шляхом створення та поповнення великого архіву Центру, у складі якого міститься різні матеріали самвидаву (з республік колишнього СРСР), архіви кількох громадських дисидентських організацій та бл. 500 особових колекцій. Центр займається підтриманням цього архіву, науковою діяльністю (за двома напрямками — історія і культура, політологія і літературознавство), підготовкою аналітичних бюле-

тенів, виставковою діяльністю (в основному, матеріалів самвидаву з фондів архіву), проведенням конференцій і семінарів тощо. На сайті представлені такі розділи: «Про нас», «Співробітники», «Дослідження», «Заходи», «Публікації», «Вакансії», «Бібліотека / архів», «Посилання», «Контакти», «Вихідні дані». Окремо на головній сторінці виводиться пряме посилання на онлайн-каталоги бібліотеки та архіву Центру, на сайті також є пошук. Найбільш повною є німецька версія сайту.

На сайті можна ознайомитися з бібліографічними покажчиками по різних країнах регіону та спеціальними регіонально орієнтованими аналітичними бюлетенями щодо сучасного політичного та економічного розвитку країн Східної Європи⁹ (у співпраці з іншими організаціями¹⁰), серійними та періодичними виданнями Центру. Також заслуговує на увагу зібрання так званих робочих матеріалів, що відображають результати поточної наукової роботи та публікуються у формі журналу у відкритому доступі¹¹ (бл. 120 публікацій), а також колекція посилань на подібні ресурси.

Підтримується Міністерством у справах культури і освіти та федеративними землями.

Інститут ім. Гердера з історичних досліджень Центрально-Східної Європи / Herder-Institut für historische Ostmitteleuropaforschung

Адреса в мережі Інтернет: <http://www.herder-institut.de/startseite.html>

Адреса електронної скриньки: вказана загальна електронна адреса Інституту mail@herder-institut.de

Мова: німецька, англійська

Рік заснування: не вказаний

Місцезнаходження: Марбург (Федеративна Республіка Німеччина)

Інститут представляє собою наукову позауніверситетську установу, що входить до структури дослідницьких закладів Наукового товариства імені Ляйбніца (Leibniz-Gemeinschaft) та займається, в основному, країнами Центрально-Східної Європи (Польща, Естонія, Латвія, Литва, Чехія, Словаччина, місто Калінінград), тому його сторінка пропонує ознайомитися, насамперед, з діяльністю установи. Представлені розділи: «Про Інститут», «Новини», «Дослідження (проекти)», «Зібрання», «Заходи», «Стипендії». Сайт дає можливість окремого входу для зареєстрованих відвідувачів та придбання опублікованих видань Інституту онлайн. В окремому меню представлені каталоги з можливістю пошуку, що дозволяють зорієнтуватися у великій бібліотеці Інституту (понад 700 тис. позицій) та тематичних колекціях. Тут в ознайомчих цілях викладені окремі колекції зі складу архіву фотографій Інституту, його документальних і картографічних зібрань.

На сайті можна знайти низку електронних публікацій, в основному це різні джерела — документи, фотографії, карти тощо, тематично підібрані та запозичені з різних друкованих джерел, що представлені мовою оригіналу, у вигляді факсиміле або передрукованому вигляді, та у перекладі німецькою

мовою. Особливістю даного ресурсу є також те, що він значною мірою розрахований на викладачів вищих навчальних закладів, що відображене в структурі розміщення на сайті електронних ресурсів з історії країн Східної Європи (16 тематичних модулів). Цінним також є каталог рецензій на нові історичні видання, присвячені Східній Європі (каталог у відкритому доступі), що публікуються у кожному номері періодичного видання «Журнал [досліджень] Центрально-Східної Європи» («Zeitschrift für Ostmitteleuropa-Forschung») (видається з 1952 р.), де публікуються також матеріали щодо України¹². На ресурсі також можна ознайомитися з поточними науковими проектами Інституту (колективними, індивідуальними, міжінституційними).

Союз істориків, що займаються історією Східної Європи¹³ / Verband der Osteuropahistorikerinnen und -historiker e.V.¹⁴ (VOH)

Адреса в мережі Інтернет: <http://www.osteuropan-historiker.de/>

Адреса електронної скриньки: julia.obertreis@fau.de (як загальна представлена адреса голови правління Союзу пані д-ра Юлії (Джулії) Обертрайс

Мова: німецька

Рік заснування: [2007]

Місцезнаходження організації: Кьольн (Федеративна Республіка Німеччина)

Союз об'єднує працівників вищих навчальних закладів та науковців поза системою університетської освіти (в середньому бл. 220 осіб) та покликаний підтримувати інтерес до дослідження та вивчення історії країн Східної Європи та наукові дослідження не лише у освіті та науці, а й серед широкої громадськості, об'єднувати відповідних фахівців. Раз на два роки Союз присуджує премію імені Фріца Теодора Епштайна за найкращу наукову працю в галузі дослідження історії Східної Європи.

Структура сайту відображає його зміст як сайту організації та складається з таких розділів: невеликий розділ про сам Союз, «Членство», «Статут», «Правління та голова», «Премія ім. Фріца Теодора Епштайна», «Засідання», «Історія Союзу», «Посилання», «Контакти та реквізити».

Серед основних форм роботи Союзу — організація регулярних зустрічей (формат круглого столу та дискусій) та публікація наукових видань. З 1968 р. видає серію наукових праць «Джерела та дослідження історії Східної Європи» («Quellen und Studien zur Geschichte des östlichen Europa»), що станом на початок 2014 р. нараховувала вже 84 томи. Більшість видань присвячена історії Росії та Радянського Союзу. Ознайомитися з позиціями серії після 1995 р. можна на сайті видавництва Franz Steiner Verlag¹⁵, з виданнями попередніх років — на сайті Союзу. Видання закриті для відкритого доступу (книгу можна придбати у інтернет-магазині видавництва), але у відкритому доступі можна ознайомитися з вихідною інформацією до кожного видання — анотацією, змістом та невеликим фрагментом тексту, як правило, вступним словом або передмовою.

Серед посилань на інші електронні ресурси, запропонованих Союзом на його сторінці, слід відзначити невеликий перелік «Дослідницькі установи німецькомовного простору в галузі досліджень Східної Європи» («Osteuropa-Forschungseinrichtungen im deutschsprachigen Raum»), а також посилання на кілька установ. Серед них — кафедра, з якою найтісніше пов'язаний Союз — кафедра нової та новітньої історії з поглибленим вивченням історії Східної Європи відділення історії факультету філософії та теології університету ім. Фрідріха-Олександра міст Ерлангена та Нюрнберга, а також Німецьке товариство досліджень Східної Європи (Deutsche Gesellschaft für Osteuropakunde¹⁶).

Німецьке товариство досліджень Східної Європи / Deutsche Gesellschaft für Osteuropakunde e.V.

Адреса в мережі Інтернет: <http://www.dgo-online.org/>

Адреса електронної скриньки: на сторінці «Контакти» відсутня. Натомість відвідувачам запропоновано звертатись до організаторів за допомогою спеціальної форми на сторінці «Контакти», або скористатися адресою info@dgo-online.org, поданою у бюлетені товариства.

Мова: німецька

Рік заснування організації: 1913, рік заснування сайту не вказаний

Місцезнаходження організації: Берлін (Федеративна Республіка Німеччина)

Товариство об'єднує спеціалістів з дослідження Східної Європи за різними тематичними галузями: історія, культура, право, економіка, медицина та ін. Серед його основних заходів — організація різноманітних наукових заходів: конференцій, круглих столів, зустрічей, дискусій тощо. Раз на два тижні готує аналітичні довідки країн регіону, що публікуються окремо. Є своєрідною платформою для діалогу між різними структурами та науковцями, перебуває у зв'язку з понад 20 структурами при німецьких університетах, що виступають його філіалами у федеральних землях. Видавець міждисциплінарного щомісячника «Східна Європа»¹⁷ («Osteuropa») та кількох журналів — «Право Східної Європи» («Osteuropa-Recht»), «Економіка Східної Європи» («Osteuropa-Wirtschaft»).

Структура сайту складається з таких розділів: «Заходи», «Публікації», «Аналітичні дайджести», про Товариство», «Бюлетень»¹⁸, «Контакт». Там же можна ознайомитися з календарем запланованих заходів та оглядами тих, що вже відбулися, а також з електронними версіями бюлетеню товариства (виходить двічі на рік з 1999 р.), у якому викладені новини щодо діяльності товариства, заходів, засідань і круглих столів, та інформація щодо нових випусків щомісячника «Східна Європа», а саме анотація, зміст, обсяг, ціна випуску, огляди заходів, що вже відбулися. Інформація у бюлетені викладена за тематичним та територіальним принципами, наприклад, значна частина двох номерів бюлетеню 2014 р. була присвячена минулорічним подіям в Україні, річниці Першої світової війни тощо. Разом з Центром досліджень Східної Європи при Бременському університеті Товариство курує видання аналітич-

них дайджестів («Länder-Analysen»), присвячених окремим країнам: Росії, Україні, Білорусі, республікам Кавказу та ін. З електронними версіями випусків можна ознайомитися безкоштовно, за умови реєстрації на сайті <http://www.laender-analysen.de/>.

Інститут Східної та Південно-Східної Європи / Institut für Ost- und Südosteuropaforschung

Адреса в мережі Інтернет: <http://www.ios-regensburg.de/>

Адреса електронної скриньки: info@ios-regensburg.de

Мова: німецька, англійська

Рік заснування: не вказаний

Місцезнаходження: Регенсбург (Федеративна Республіка Німеччина)

Інститут є одним з найбільших традиційних установ поза системою установ вищої освіти. У публікаціях до 2012 року Інститут зустрічається під назвою Інститут Східної Європи у Мюнхені (Osteuropa-Institut München).

В основному меню представлені такі розділи, що також складаються з менших підрозділів: «Інститут», «Співробітники», «Співробітництво», «Дослідження», «Заходи» та «Сервіси» — тут знаходяться каталоги бібліотеки та архіву Інституту, інформація про завершені та поточні проекти, оцифровані колекції у відкритому доступі, спільні проекти з іншими організаціями тощо. Також існує окреме меню, що репрезентує вихідні дані ресурсу та матеріали преси (статті та інтерв'ю співробітників Інституту у відкритому доступі)¹⁹.

Ресурс пов'язаний з Науковим центром Східної та Південно-Східної Європи (Wissenschaftszentrum für Ost- und Südosteuropa Regensburg) — центр об'єднує вищезгаданий Інститут Східної та Південно-Східної Європи, Інститут східноєвропейського права (Institut für Ostrecht), Інститут Угорщини (Ungarisches Institut) і бібліотеку, де зібрані видання з історії, економіки, права, політичних наук, літературознавства і мовознавства²⁰. У складі окремих колекцій бібліотеки центру можна знайти видання з історії Східної Європи та історичні джерела у відкритому доступі. Серед них, наприклад, колекція видань щодо іноземних переселенців до Російської імперії (XVII–XIX ст.)²¹, в основному німецьких, та окремі матеріали щодо їхніх подорожей містами країн Східної Європи²², зібрання німецькомовної періодики, що виходила у країнах Східної Європи²³, оцифрована колекція мап Східної Європи з бібліотеки університету м. Регенсбург²⁴, з якою співробітничав Інститут. Сайт Інституту також пов'язаний з низкою видавництва і форумів. Він видає низку журналів, серед яких журнал «Jahrbücher für Geschichte Osteuropas» («Аннали з історії Східної Європи») ²⁵, «Südosteuropa. Journal of Politics and Society»²⁶, «Südost-Forschungen (Internationale Zeitschrift für Geschichte, Kultur und Landeskunde Südosteuropas)»²⁷. Два останніх журнали не представлені в електронних версіях, ознайомитися можна лише з вихідними даними журналу, змістом випусків та рецензіями.

Інститут курує ще кілька проектів, пов'язаних з електронними ресурсами. Один з них — «OstDok» (зібрання оцифрованих матеріалів з історії Східної Європи), другий — «OstBLOG. Східна та Південно-Східна Європа в фокусі науки» («OstBLOG. Ost- und Südosteuropa im Fokus der Wissenschaft»), що представлений німецькою, англійською, французькою, іспанською та португальською мовами. Ресурс інформує щодо новин, заходів, нових публікацій Інституту Східної та Південно-Східної Європи. Крім того, в межах Інституту триває робота над проектом, що передбачає зібрання та технічне опрацювання різних історичних мап, пов'язаних з країнами Східної та Південно-Східної Європи із назвою «GeoPortOst»²⁸. Мапи збираються з різних джерел, насамперед з монографій та спеціалізованих наукових видань, та після опрацювання підготовлений масив картографічних джерел має бути представлений в мережі Інтернет²⁹.

Ще один проект — база даних «Іноземці у дореволюційній Росії» являє собою упорядковану картотеку з архіву професора Е. Амбургера, що містить бл. 100 тис. особових записів про іноземців, не лише німців, а й представників інших народів Європи, що проживали у Росії між бл. 1700 та 1917 роками. Інформацію про проект можна знайти на сайті Інституту³⁰. Він містить такі особові дані: стать, ім'я та прізвище, національність, освіта, професія, дата та місце народження, дата та місце смерті, а також за наявності подано інформацію про членів родини, супроводжену перехресними посиланнями. Також можна подивитися, з яких джерел взято інформацію про ту чи іншу особу, крім того, джерела упорядковані в окремому переліку. Записи упорядковано за алфавітом, у базі також працює пошук.

На сайті працює розсилка новин, є зв'язок з мережею Facebook. Поштова адреса: Institut für Ost- und Südosteuropaforschung, Landshuter Straße 4, 93047, Regensburg, Deutschland.

ЗІБРАННЯ ТА КОЛЕКЦІЇ, ПРИСВЯЧЕНІ СХІДНІЙ ЄВРОПІ, ТЕМАТИЧНІ РЕСУРСИ

Документи Східної Європи онлайн (OstDok) (Документальний сервер для досліджень Східної Європи) / Osteuropa-Dokumente online (OstDok), der Dokumentenserver zur Osteuropaforschung

Адреса в мережі Інтернет: <http://www.ostdok.de/ostdok>

Адреса електронної скриньки: не вказана; у підрозділі «Контакти» відвідувач перенаправляється до відповідної сторінки Баварської державної бібліотеки

Мова: німецька

Рік заснування: не вказаний

Місцезнаходження організації: не вказане

Організатори: Баварська державна бібліотека (Bayerische Staatsbibliothek), Каролінський колегіум у Мюнхені (Collegium Carolinum München)³¹, Інститут Гердера у Марбурзі (Herder-Institut Marburg)³², Інститут досліджень Східної

та Південно-Східної Європи у Регенсбурзі (Institut für Ost- und Südosteuropaforschung Regensburg)

Сайт представляє собою колекцію оцифрованих матеріалів, пов'язаних зі Східною Європою — монографії, документи, серійні видання, журнали тощо (загалом за даними сайту — понад 2500 одиниць) за різними напрямками — історія, політика, філологія, філософія, славістика, економіка, культура, освіта, журналістика, краєзнавство, історія церкви, навіть природознавчі науки тощо. Найкраще представлена історія та історичні дисципліни (понад половини представлених публікацій), етнографія, економіка, філософія. Серед розділів сайту: «Пошук», «Документи»³³, «Про OstDok», «Опублікувати», «Оцифровані серії», «Тематичні портали». Організовано окремий швидкий пошук за ключовим словом та автором, але для зручності пошуку матеріали систематизовані за хронологічним принципом, регіонами і тематикою. Сайт також пропонує авторам можливість розмістити на сайті електронну версію своєї наукової публікації у pdf-форматі за умови дотримання договору про публікацію (автоматично укладається після письмового звернення до організаторів та ознайомлення з правилами розміщення матеріалів та їхнього некомерційного використання). Окремо на сайті представлені останні публікації (за хронологією). З 2009 р. підтримується Німецьким дослідницьким товариством, також OstDok пов'язаний з Віртуальною бібліотекою «Східна Європа» (Virtuelle Fachbibliothek Osteuropa) та Мюнхенським центром оцифрування документів при Баварській державній бібліотеці³⁴. Електронні версії видань, пропонованих на сайті «OstDok», представлені у каталозі Центру, присвяченому історії Східної Європи, одну базу, з якої відбувається завантаження електронних повнотекстових версій.

Recensio.net. База³⁵ **рецензій для європейської історичної науки /** Recensio.net. Rezensionenplattform für die europäische Geschichtswissenschaft
Адреса в мережі Інтернет: <http://www.recensio.net/>
Адреса електронної скриньки: redaktion@recensio.net
Мова: німецька, англійська, італійська
Рік заснування: [2011]

Ресурс заснований Німецьким дослідницьким товариством за підтримки Державної Баварської бібліотеки, Історичного інституту м. Кьольн, Інституту європейської історії ім. Ляйбніца та являє собою багатомовний портал рецензій у відкритому доступі, що також представлені різними мовами. На порталі представлені такі розділи: «Рецензії», «Презентації», «Перегляд за тематикою», «Автори», «Про нас», «Запитання та відповіді», «Преса». Також на сайті працює пошук, розсилка, та зв'язок із соціальними мережами (Facebook, Twitter). Значна частина матеріалів тематично пов'язана з історією країн Східної Європи — за даними сайту лише за цією тематикою тут представлено понад 4400 рецензій. Ресурс надає можливість ознайомитися не лише з рецензіями на німецькомовні видання, як німецькими, так іншими

мовами, а й з рецензіями на видання інших європейських країн, підготовленими німецькими науковцями. На сайті представлені також підбірки рецензій, що публікуються у провідних спеціалізованих періодичних виданнях європейських країн (загалом 41 видання): Німеччини («Jahrbücher für Geschichte Osteuropas», «Zeitschrift für Ostmitteleuropa-Forschung», «Historischen Mitteilungen» та ін.), Австрії («Mitteilungen des Instituts für Österreichische Geschichtsforschung»), Чехії («Český časopis historický», «Mediaevalia Historica Bohemia»), Литви («Lituanistica»), Польщі, Угорщини, Російської Федерації («Recensio Moskau») Великобританії («Reviews in History»), Італії, Іспанії та ін. Крім самої рецензії на її сторінці можна ознайомитися з повними вихідними даними видання, серед яких: тип документу, назва, автор роботи, мови (наукової публікації та рецензії), місце видання, рік видання, обсяг, видавець, ISBN, ключові слова, вказані також класифікаційні категорії (тематика, хронологічний період, географічний поділ (за регіонами)). Кожна рецензія представлена у pdf-форматі і вже містить коректне посилання на неї. Крім того у розділі «Презентації» можна ознайомитися з анотаціями на різні видання історичної тематики та таким чином презентувати нове видання. Анотації представлені так само, як і рецензії — з усіма вихідними даними. За умови реєстрації користувач (як правило, сам автор) може сам презентувати на сайті свою книгу.

Основну редакцію курує Державна Баварська бібліотека.

«Примусова праця»: спогади та історія. Електронний архів для освіти і науки / «Zwangsarbeit 1939–1945»: Erinnerungen und Geschichte. Ein digitales Archiv für Bildung und Wissenschaft

Адреса в мережі Інтернет: <http://www.zwangsarbeit-archiv.de/index.html>

Адреса електронної скриньки: mail@zwangsarbeit-archiv.de

Мова: німецька, англійська, російська

Рік заснування: [2009]

Ресурс являє собою зібрання матеріалів, присвячених питанням примусової праці в Німеччині за часів Другої світової війни та містить архів з 600 оцифрованих інтерв'ю з особами з 26 країн, що були залучені до примусової праці. Він був створений в результаті проекту «Біографічна документація рабської та примусової праці в нацистській Німеччині» (документування інтерв'ю з колишніми примусовими робітниками), що мав місце у 2005–2006 рр. та фінансувався фондом «Пам'ять, відповідальність, майбутнє» у співпраці з Вільним університетом Берліна та Німецьким історичним музеєм. Метою створення ресурсу є збереження історичної пам'яті, матеріали призначені для використання у наукових цілях, навчанні тощо, але для того, щоб отримати повний доступ до всіх матеріалів сайту та можливість пошуку в архіві, необхідно зареєструватися.

Структура сайту складається з кількох меню. Основне з них складається з таких розділів: «Колекція» (зібрання), «Примусова праця», «Освіта», «Проект», «Книги / Медіа», «Посилання». Друге меню пропонує ознайоми-

тися з вихідними даними сайту, інформацією про команду фахівців, що працює над проектом, та інформацією для преси.

КОМПЛЕКСНІ МІЖДИСЦИПЛІНАРНІ ПОРТАЛИ

Clio-online: портал історичних наук / Clio-online: Fachportal für die Geschichtswissenschaften

Адреса в мережі Інтернет: <http://www.clio-online.de/>

Адреса електронної скриньки: clio.redaktion@geschichte.hu-berlin.de

Мова: німецька, англійська

Рік заснування: 2002

В основному меню ресурсу представлені такі розділи: «Про Clio», «Рецензії», «Перелік веб-ресурсів» (бібліографії (326 позицій), дослідження (634), інституції (бл. 5 тис.), каталоги (411), матеріали (бл. 400, відібрані за тематичним принципом — виставки, навчальні матеріали тощо), мультимедійні матеріали (450, відібрані за видом документу і тематичним принципом), довідкові видання (450 позицій, згруповані за тематичною ознакою), джерела (бл. 880 ресурсів), портали (бл. 1130), окремі публікації (статті, монографії, дисертації, біографії, матеріали засідань, загалом понад 1170 позицій), «Інституції» (академії, архіви, державні установи, бібліотеки, фототеки, охорона пам'яток старовини, професійні товариства, інститути, музеї, політична освіта, статистика, університети, союзи, видавництва), «Дослідники», «Путівники» (загальні, тематичні, хронологічні, регіональні), «Можливості» (вакансії, стажування, стипендії, післядипломна освіта, освітні заходи), «Бази даних» (статті, бібліотечні каталоги, бібліографічні каталоги, бази фотографій та картографічних ресурсів, рукописи і стародруки, рецензії, журнали тощо). Оскільки портал являє собою велику колекцію баз даних з історичних наук, у кожному підрозділі ресурсу користувачеві пропонується пошук за кількома параметрами (на самому порталі або лише в окремій рубриці), а також виводиться загальний перелік ресурсів мережі Інтернет для цього розділу, який також можна відсортувати для зручності — за рейтингом, датою або назвою за алфавітом. Перевагою цього ресурсу є те, що він є чи не найбільшим спеціалізованим історичним порталом у німецькомовному середовищі, і при цьому охоплює не лише німецькомовні ресурси, але й історичні електронні ресурси інших країн світу, включно з тими, що є недостатньо поширеними у відкритому доступі — наприклад, дисертаційні роботи та препринти. Позитивним є також той факт, що всі бази пов'язані між собою і ресурси portalу постійно оновлюються. Багато матеріалів з різних баз присвячені питанням історії країн Східної Європи. Але водночас, на нашу думку, при такій розгалуженій системі баз і каталогів відсутність додаткових можливостей для пошуку, наприклад, групування розміщених ресурсів за регіонально-адміністративним принципом чи тематичною ознакою, дещо ускладнює пошук матеріалів з вузької тематики, конкретного питання або навіть з історії окремої країни у такому великому масиві джерел.

У другому, допоміжному меню можна знайти перелік проектів та інформацію про засновників та партнерів ресурсу.

На ресурсі передбачений окремий вхід для зареєстрованих користувачів. Портал підтримується Інститутом історичних наук при філософському факультеті університету ім. Гумбольдта (Берлін).

H-Soz-Kult: комунікація та професійна інформація з історичних наук / H-Soz-Kult: Kommunikation und Fachinformation für die Geschichtswissenschaften

Адреса в мережі Інтернет: <http://www.hsozkult.de/>

Адреса електронної скриньки: hsk.redaktion@geschichte.hu-berlin.de

Мова: німецька, англійська

Рік заснування: [1996–1997]

Місцезнаходження: Берлін

Портал являє собою автономну частину порталу Clio-online та був створений з метою розвитку комунікації між різними істориками в німецькомовному середовищі, оприлюднення результатів наукових досліджень в мережі Інтернет, поширення новин у науковому середовищі, а також для поглиблення інтеграції між різними історичними ресурсами. Сайт пропонує користувачеві велике зібрання рецензій (понад 10 тис.), номерів різних журналів (понад 8 тис. чисел), щонайменше із анотаціями та змістом всіх випусків, а також з посиланнями на повні електронні версії за наявності. Ресурс також характеризується тим, що на ньому представлені матеріали з найрізноманітніших історичних тем, в тому числі з історії країн Східної Європи, а також різних історичних дисциплін. Меню ресурсу дуже розгалужене, складається з таких розділів: «Головна сторінка», де представлено інформацію про сайт, його редакцію та співробітників, партнерів, рубрики, підбірку запитань і відповідей тощо, «Можливості» (інформація про стипендії, вакансії, стажування тощо), «Наукові повідомлення» (критичні огляди з актуальних питань історії, запропоновані редакцією), «Форум», «Короткі повідомлення» (новини, оголошення), «Рецензії», «Журнали», а також інформація про різні наукові заходи. На сайті є зручний пошук за різними категоріями: за типом публікації, рівнем доступу, регіоном, тематикою, хронологічним періодом, часом видання.

Підтримується університетом ім. Гумбольдта (Берлін), як і ресурс Clio-online.

Мережа «Східна Європа» / Osteuropa-Netzwerk

Адреса в мережі Інтернет: <http://www.osteuropa-netzwerk.de>

Адреса електронної скриньки: на сайті представлені лише електронні адреси контактних осіб — представників наукових структур, що підтримують сайт.

Мова: німецька

Рік заснування: 1999

Останнє оновлення сайту: загальної основної сторінки — липень 2014 р., окремих розділів — березень 2015 р.

Ресурс являє собою каталог онлайн-ресурсів, присвячених постсоціалістичним країнам Східної Європи, структурований за регіонами і тематикою, що охоплює собою, насамперед, ресурси з питань історії та краєзнавства, політики, економіки, культури, туризму. На сайті зібрана інформація з бл. 230 джерел (наукові установи, вищі навчальні заклади, онлайн-видання, інтернет-форуми та ін.). На кожний пропонований ресурс подається стандартизований опис, що включає основні вихідні дані про сайт, його структуру та наповнення. Каталог добре структурований — в основному меню сайту можна шукати необхідну інформацію за джерелом інформації (установою), регіоном / країною, тематичною рубрикою, видами інформації (наукова, освітня, преса тощо). На сайті працює пошук і розсилка новин, є дані про поточні та майбутні заходи, гранти, стипендії, вакансії.

БІБЛІОТЕКИ І КОЛЕКЦІЇ

ViFaOst: віртуальна бібліотека «Східна Європа» / ViFaOst: Virtuelle Fachbibliothek Osteuropa

Адреса в мережі Інтернет: <https://www.vifaost.de/>

Адреса електронної скриньки: vifaost@bsb-muenchen.de

Мова: німецька, російська, англійська

Рік заснування: 2003

Ресурс є міждисциплінарним спеціалізованим гуманітарним порталом, що містить зібрання різних баз даних (комплексних каталогів державних бібліотек та бібліотек наукових установ, окремих спеціалізованих бібліографічних) з історії, літератури і мовознавства, політики, економіки, культури, географії тощо країн Східної Європи.

Представлене на сайті меню складається з двох частин. Перша — основна, містить такі розділи: «Початок», «Бібліотечні каталоги», «Нові надходження», «Журнали та статті», «Мережеві ресурси», «Спеціалізовані бази даних і бібліографії», «Тексти і матеріали», «Тематичні портали», «Інформаційне обслуговування». Друга частина — службово-інформаційна: «Контакт», «Учасники проекту», «Опис проекту» та «Керівники проекту».

Особливістю portalу є те, що всі ресурси: каталоги, бази даних, зовнішні ресурси тісно пов'язані між собою, пошук можливий фактично одразу в усіх базах водночас (спеціалізованих установ, що бібліотечних каталогах Баварської державної бібліотеки, Інституту Східної та Південно-Східної Європи, бібліотеці Фонду ім. Фрідріха Еберта, нових надходженнях, журналах і публікаціях, зібраннях повних електронних версій, матеріалах інших онлайн-ресурсів, спеціалізованих бібліографіях і виданнях тощо). У результатах пошуку, як правило, зазначається наявність електронної версії публікації, періодичного видання, рівень доступу та пряме посилання на електронну версію. У розділі «Тексти і матеріали» представлені різні матеріали в електронній формі та у переважній більшості у відкритому доступі, серед яких безпосередньо електронні колекції наукових публікацій (статей,

дисертацій)³⁶, є колекції рукописів (бл. 100 позицій із зібрань Баварської бібліотеки), окремих колекцій з фондів бібліотек німецьких університетів і товариств, наприклад, зібрання «Сибіріка» з колекції Георга фон Аша Нижньосаксонської державної й університетської бібліотеки Гьоттінгена³⁷, довідники (з історії німців у Східній Європі, біографічні довідники по країнах Прибалтики та ін.). Але загальна кількість електронних версій наукових публікацій, розміщених безпосередньо на самому порталі невелика — лише кілька десятків, оскільки одним з основних завдань ресурсу ViFaOst є уможливлення доступу користувачам до різних зведених баз даних, надання інформації про нові публікації та надходження до бібліотек, також ресурс виконує інтегруючу роль. Тому більшість електронних версій публікацій, заявлених на сайті, розміщені на сайтах партнерів бібліотеки, і з ними можна ознайомитися на інших ресурсах через посилання на сайті ViFaOst, а також окремо через розділ сайту «Мережеві ресурси», де за даними самого сайту розміщено прямі посилання на бл. 19 тис. публікацій. Крім електронних колекцій різних матеріалів для дослідників Східної Європи цінними є зібрання спеціальних бібліографій різних країн та різними мовами, представлені у підрозділі «Спеціалізовані бази даних і бібліографії». Так, наприклад, тут для дослідників історії України може стати в нагоді «Міжнародна бібліографія допетровської Росії», що охоплює наукову бібліографію з 1993 р.³⁸

На сайті розміщена велика колекція ресурсів Інтернету у розділі «Мережеві ресурси». Під час пошуку можна відсортувати запит за кількома пунктами: тематикою, регіоном, хронологічним періодом, типом ресурсу (бібліографії і каталоги, повні тексти в електронній формі у відкритому доступі, інституції, періодика тощо). Є також можливість розширеного пошуку.

На порталі також зібрана інформація про наукові інститути та дослідників в країнах Європи, про поточні наукові проекти, дисертаційні роботи, щодо різних інформаційних заходів, наприклад, запланованих конференцій.

Проект підтримується Німецьким дослідницьким товариством, але є водночас проектом п'яти установ: Баварської державної бібліотеки, Інститутом ім. Гердера, Інститутом Східної та Південно-Східної Європи, відділом історії Східної та Південної-Східної історії Мюнхенського університету Людвіга-Максиміліана, Нижньосаксонської державної бібліотеки Гьоттінгенського університету. Сайт підтримується Баварською державною бібліотекою. Існує аналогічний ресурс для країн Північно-Східної Європи (Прибалтики)³⁹.

Мюнхенський центр оцифрування документів при Баварській державній бібліотеці / Münchener Digitalisierungszentrum (MDZ)

Адреса в мережі Інтернет: <http://www.digitale-sammlungen.de/>

Адреса електронної скриньки: Digitale.Bibliothek@bsb-muenchen.de

Мова: німецька, англійська, італійська

Рік заснування: не вказаний, рік заснування Центру — 1997

Останнє оновлення сайту: лютий 2015

На сайті представлені результати роботи Мюнхенського центру оцифрування документів при Баварській державній бібліотеці, першочерговою метою якого є збереження у електронному вигляді найцінніших пам'яток бібліотеки, різноманітних колекцій, а також переведення у електронну форму матеріалів, до яких найчастіше звертаються читачі бібліотеки. Станом на березень 2015 р. на ресурс розміщено понад 1 млн. 77 тис. позицій. Більша частина оцифрованих колекцій — рукописи, стародруки, періодика, фотографії тощо, присвячені Німеччині, є зібрання з загальної історії Західної Європи, насамперед часів середньовіччя. Дослідникам історії країн Східної Європи можуть стати в нагоді такі оцифровані зібрання (у відкритому доступі):

100(0) ключових документів з російської та радянської історії (1917–1991) («100(0) Schlüsseldokumente zur russischen und sowjetischen Geschichte (1917–1991)») ⁴⁰.

OstDok-Varia ⁴¹ — колекція наукових публікацій (230 позицій) з фондів Баварської державної бібліотеки. Представлені видання з історії, етнографії, славістики, різними мовами, найдавніше датується серединою XIX ст. Для науковців України можуть бути цікавими кілька публікацій, присвячені Україні та її ролі на початку XX ст. та під час Першої світової війни, що вийшли друком у Відні у 1915 р. Зібрання пов'язане з ресурсом «Документи Східної Європи онлайн (OstDok)».

Архів номерів журналу «*Jahrbücher für Geschichte Osteuropas*» («Аннали з історії Східної Європи») ⁴², що видавався при Інституті Східної Європи у Мюнхені (Osteuropa-Institut München) (зараз видається Інститутом Східної та Південно-Східної Європи у Регенсбурзі (Institut für Ost- und Südosteuropaforschung Regensburg), до складу якого увійшов вищезгаданий інститут у Мюнхені). У доступі 65 номерів, починаючи з 1936 р., крім видань за останні п'ять років. У центрі уваги видання — історія слов'янських країн Східної Європи, значна доля публікацій присвячена СРСР та Росії.

Архів наукових публікацій вищезгаданого Інституту Східної Європи у Мюнхені (68 видань, в основному, 1970–1980-х рр. Тематика публікацій: історія, економіка, право, соціальна політика тощо ⁴³).

Серед інших можна згадати також архів «Віденського славістичного альманаху» (Wiener Slawistischer Almanach) ⁴⁴ Товариства підтримки славістичних студій (Gesellschaft zur Förderung Slawistischer Studien) (66 номерів (1978–2010), журналів «Русский календарь» (40 випусків (1875–1911) ⁴⁵ та «*Russia mediaevalis*» (1973–1979, 1986–1987, 1991–1993, 1995, 1997, 2001) ⁴⁶, публікації Германського історичного інституту у Москві (Deutsches Historisches Institut Moskau) ⁴⁷ 2000-х років та Германського історичного інституту у Варшаві 1990-х та 2000-х рр. ⁴⁸, документальне видання «Радянський Союз: від Жовтневої революції до смерті Сталіна (1917–1953)» (Altrichter, Helmut / Haumann, Heiko (Hgg.): *Die Sowjetunion: Von der Oktoberrevolution bis zu Stalins Tod (1917–1953). Dokumente*) ⁴⁹ тощо.

100(0) ключових документів з російської та радянської історії (1917–1991)
/ «100(0) Schlüsseldokumente zur russischen und sowjetischen Geschichte (1917–1991)»

Адреса в мережі Інтернет:

http://www.1000dokumente.de/index.html?c=1000_dokumente_ru&viewmode=0&l=de

Адреса електронної скриньки: digitale.bibliothek@bsb-muenchen.de;

Helmut.Altrichter@gesch.phil.uni-erlangen.de;

Lilia.Antipow@gesch.phil.uni-erlangen.de

Мова: німецька, російська

Рік заснування: не вказаний

Ресурс заснований Баварською державною бібліотекою і містить електронний архів документів з історії Росії та Радянського союзу, як основні, відомі, так і нові, з зовнішньої та внутрішньої політики, історії культури, соціальної історії. Кожний документ супроводжується вступом, підготовленим істориком, переліком джерел і літератури, він представлений у вигляді факсиміле та у pdf-форматі. В основному меню представлені такі розділи: «Документи», «Автори», «Редакція», «Партнери», «Інформація про проект». Також у другому меню представлена пам'ятка для користування архівом документів, інформація про авторські права, вихідні дані ресурсу та посилання на сайти установ-партнерів.

Ресурс пов'язаний з аналогічним проектом з німецької історії⁵⁰.

Серед основних партнерів, що займаються підтримкою ресурсу — Інститут історії Східної Європи університету ім. Фрідріха — Александра міст Ерлангена та Нюрнберга та Інститут всесвітньої історії Російської академії наук.

Для дослідників історії країн Східної Європи також можуть стати в нагоді такі ресурси:

Сайт **Центрального інституту досліджень Центральної та Східної Європи** при Католицькому університеті міст Айхенштедт та Інгольштадт (Zentralinstitut für Mittel- und Osteuropastudien an der Katholischen Universität Eichstätt-Ingolstadt)⁵¹ серед своїх ресурсів він пропонує електронний архів журналу «Форум новітньої східноєвропейської історії і культури» («Forum für osteuropäische Ideen- und Zeitgeschichte»)⁵². В колі основних тем — історія Росії, СРСР, пострадянських країн, значна частина публікацій присвячена питанням тоталітаризму. У журналі також друкуються окремі документи з історії країн Східної Європи. У відкритому доступі лише частина статей, на відміну від російськомовної версії журналу⁵³.

Європейська бібліографія досліджень Східної Європи (Europäische Bibliographie zur Osteuropaforschung / European Bibliography of Slavic and East European Studies (EBSEES)⁵⁴. За даними сайту його бази містять понад 85 тис. записів різними мовами за 1991–2007 рр. з різних напрямків знань, насамперед гуманітарних (славістика, культура, історія тощо). На сайті є зручний пошук, простий та складний (за алфавітом, тематикою, за тегами), сам сайт

представлений німецькою, англійською та французькою мовами. Ресурсується Державною бібліотекою Берліну та порталом по славистиці.

Окреме місце серед веб-ресурсів, пов'язаних зі Східною Європою, посідають ресурси зі славистики. Основний з них — великий портал «**Slavistik-Portal**»⁵⁵. Він є проектом Державної бібліотеки Берліна (Staatsbibliothek zu Berlin) та Німецького наукового товариства, і є партнером Віртуальної бібліотеки «Східна Європа» (ViFaOst), працює у мережі з 2007 р. Головним тематичним акцентом порталу є славистика, насамперед літературознавство, мовознавство, але великі бібліографічні бази даних також містять позиції з інших гуманітарних дисциплін — історії, історії культури, біографії тощо. На сайті є пошук по різних базах даних, інформація постійно оновлюється, представлено німецьку та російську мови, хоча більша частина наповнення сайту — німецькою мовою. Ресурс містить також низку допоміжних матеріалів, наприклад, навчальні матеріали по славистиці, зібрання публікацій про сам портал, окремий сервіс, що інформує про нові надходження видань по славистиці до Державної бібліотеки Берліна. Також ресурс пов'язаний з низкою колекцій повних електронних версій на інших ресурсах, наприклад, з електронним архівом журналів наукового профілю різними мовами на одній зі сторінок університету м. Регенсбург⁵⁶, де пошук необхідного журналу здійснюється за областю науки та алфавітом (із зазначенням рівня доступу). Лише з історії вказано 3644 позицій, археології — 925, етнології — 1273.

Онлайнвий енциклопедичний словник з культури та історії німців у Східній Європі / Online-Lexikon zur Kultur und Geschichte der Deutschen im östlichen Europa⁵⁷. Проект Інституту германістики Ольденбурзького університету ім. Карла фон Осецького та Федерального інституту культури та історії німців у Східній Європі. Словник містить гасла з галузі історії, культури, а також географічні і топографічні гасла, структурно складається з чотирьох розділів: «Місця та міста», «Регіони», «Країни» «Терміни, поняття та інституції», кожен з них містить гасла за алфавітом. Словник регулярно оновлюється, з новими статтями можна ознайомитися в окремому розділі, також на сайті є інформація про авторів.

Цікавими є також два ресурси, зареєстровані у Німеччині як електронні рецензійні журнали, один з них — з історичної тематики, де можна знайти матеріал з історії Східної Європи. Перший з них — «**Sehepunkte**: рецензійний журнал з історичних наук» (Sehepunkte: Rezensionenjournal für die Geschichtswissenschaften)⁵⁸. Проект курується Інститутом ім. Гердера у Марбурзі та Інститутом новітньої історії у Мюнхені. На сайті представлений електронний архів номерів журналу за 2001–2015 рр. Другий ресурс — «**IASLonline**»⁵⁹ присвячений не історичним наукам, а, в основному, літературознавству і культурології, але в його електронному архіві є багато рецензій, присвячених виданням з загальної історії різних країн, історії культури, освіти, бібліотекознавства, історії церкви тощо. Обидва ресурси регулярно оновлюються.

FreiDok: фрайбурзький документальний сервер (FreiDok: Freiburger Dokumentenserver)⁶⁰ є службою університету м. Фрайбург у відкритому доступі й являє собою зібрання повних електронних версій різних наукових текстів — від монографій до дисертаційних робіт за різними темами, серед яких є як загальна історія й історичні науки, так й історія Східної Європи. На сайті працює пошук за різними параметрами (у базах), а також пошук за ключовим словом, який забезпечується службою Google.

Електронний форум «Центральна та Східна Європа» (Digitales Forum Mittel- und Osteuropa (DiFMOE)⁶¹ координується Інститутом співробітництва Центральної та Східної Європи (Братислава, Словаччина) у співробітництві з німецькими колегами. Серед матеріалів ресурсу — архів німецькомовної періодики в країнах Центральної та Східної Європи середини XIX — першої половини XX ст. та електронні версії бібліографічних покажчиків з німецькомовної періодики в країнах Східної Європи.

Інформаційний сервер **«Джерела та матеріали до історії зв'язків та інтеграції в Центрально-Східній та Південно-Східній Європі у XX ст. в світлі [історії] Угорщини, питання меншин та європейської інтеграції»** (Informationsserver «Quellen und Materialien zur Beziehungs- und Integrationsgeschichte in Ostmittel- und Südosteuropa im 20. Jahrhundert unter besonderer Berücksichtigung Ungarns, der Minderheitenfrage und der europäischen Integration»)⁶² створений при Інституті Угорщини (у складі Наукового центру Східної та Південно-Східної Європи) у співробітництві з ForOst — Дослідницьким союзом Східної та Південної історії Європи⁶³. Ресурс пов'язаний з історією Угорщини, але на його сайті у відкритому доступі розміщено кілька цікавих колекцій наукових текстів і джерел в електронному вигляді: з історії Першої світової війни, меншин у Східній Європі у міжвоєнний період, історії церкви, європейського співробітництва у другій половині XX — на початку XXI ст. тощо.

Historicum.net: Історичні науки в Інтернеті (historicum.net: Geschichtswissenschaften im Internet)⁶⁴. Сайт присвячений загальноєвропейській історії з акцентом на історії Німеччини, але містить багато матеріалів за різними темами, серед яких є й різні історичні дисципліни, а також велику колекцію посилань на різноманітні історичні ресурси, серед них — на великі масиви історичних джерел у відкритому доступі.

Ресурс **«EurViews: Європа за шкільним підручником»** («EurViews. Europa im Schulbuch»)⁶⁵ присвячений історії Європи за шкільними підручниками XX і XXI ст. та цікавий тим, що містить різні матеріали (витяги, зображення тощо), взяті з європейських шкільних підручників різних часів (як правило, у вигляді факсиміле). Вони систематизовані за хронологією (періоди, коли підручники були надруковані), регіональним принципом, а також супроводжені ключовими словами з перехресними посиланнями. У його складі є також матеріали з підручників країн Східної Європи.

IREON: професійний портал міжнародних зв'язків та країнознавства / IREON-Fachportal Internationale Beziehungen und Länderkunde⁶⁶ — ре-

курс Інформаційного союзу міжнародних зв'язків та країнознавства (Fachinformationsverbund Internationale Beziehungen und Länderkunde) за підтримки Фонду науки і політики ФРН. Сайт містить розгалужені бази даних з питань міжнародної політики і безпеки, міжнародного співробітництва, питань регіоналістики і країнознавства, а також міжнародної культурної політики. Незважаючи на те, що цей ресурс не є науковим або історичним, на сайті є окремий великий електронний архів різних матеріалів, що можуть стати в нагоді дослідникам сучасної історії. Серед них є також публікації, присвячені українській проблематиці. На сайті працює пошук (за типом публікації, мовою, тощо), як у базі повнотекстових електронних версій, так й у бібліографічних каталогах, а також є доступ до баз даних інших бібліотек.

Для істориків новітньої історії України також можуть бути цікавими інформаційні ресурси широкого профілю, присвячені Україні. Серед них, наприклад, наприклад Німецько-український форум (Deutsch-Ukrainisches Forum e.V.)⁶⁷ та ForumNET.Ukraine⁶⁸ присвячені українському політичному життю, економіці, освіті, культурі України, німецько-українській співпраці тощо.

1. Детальніше див.: Hinweise für Anfänger im Studium der Geschichte Osteuropas [Elektronische Ressource] / [Philosophische Fakultät der Heinrich-Heine-Universität Düsseldorf : GESCHICHTE UND KULTUREN OSTEUROPAS. Online verfügbar unter: http://www.phil-fak.uni-duesseldorf.de/fileadmin/Redaktion/Institute/Historisches_Seminar/AbteilungV/Dateien/Hinweise_fuer_Anfaenger_im_Studium_der_Geschichte_Osteuropas.pdf (zuletzt geprüft am: 10.03.2015).

2. Детальніше щодо «Ostforschung» див.: *Burleigh M. Germany turns Eastwards : A Study of Ostforschung in the Third Reich* / M. Burleigh. — Cambridge : Cambridge University Press, 1989. — 400 p.; *Dahlmann, Dittmar. Hundert Jahre osteuropäische Geschichte: Vergangenheit, Gegenwart und Zukunft* / D. Dahlmann. — Stuttgart : Franz Steiner Verlag, 2005. — 297 S. — (Quellen und Studien zur Geschichte des östlichen Europa, B. 68).

3. Наукова рада — основний консультативний орган з питань вищої освіти та науки у Федеративній Республіці Німеччина. Створений у 1957 р. на основі угоди між федеральним урядом та адміністрацією земель. В його складі — вчені, викладачі та державні службовці, а серед завдань — розробка планів сприяння науковим дослідженням та вироблення рекомендацій щодо визначення пріоритетних напрямків наукових досліджень, узгодження федеральних планів і планів земель у сфері науки та вищої освіти, розробка рекомендацій щодо використання матеріальних ресурсів, відкриття вищих учбових закладів тощо. Детальніше див.: Wissenschaftsrat [Elektronische Ressource]. — Online verfügbar unter : <http://www.wissenschaftsrat.de/home.html> (zuletzt geprüft am: 10.03.2015).

4. Außeruniversitäre Forschung zum östlichen Europa [Elektronische Ressource] / Wissenschaftsrat. — Online verfügbar unter : http://www.wissenschaftsrat.de/download/archiv/hginfo_0213.pdf (zuletzt geprüft am: 10.03.2015).

5. Empfehlungen zur Weiterentwicklung der außeruniversitären historischen Forschung zum östlichen Europa / Wissenschaftsrat. — Online verfügbar unter : <http://www.wissenschaftsrat.de/download/archiv/2850-13.pdf> (zuletzt geprüft am: 08.03.2015).

6. Наведені дані 2011 р.

7. Дані наведені кафедрою історії та культури Південно-Східної Європи, але у першій частині переліку представлені основні університетські установи, пов'язані з історією країн

Східної Європи в цілому, а не лише Південно-Східної Європи. Див.: Links: Universitäre Einrichtungen in Deutschland, Österreich und der Schweiz [Elektronische Ressource] / [Institut für Geschichte an der Universität Regensburg]. — Online verfügbar unter : <http://www.uni-regensburg.de/philosophie-kunst-geschichte-gesellschaft/geschichte-suedost-osteuropa/links/index.html> (zuletzt geprüft am: 09.03.2015).

8. Щодо цих матеріалів див. далі.

9. Länder-Analysen [Elektronische Ressource] / Forschungsstelle Osteuropa. — Online verfügbar unter : <http://www.laender-analysen.de/> (zuletzt geprüft am: 07.03.2015).

10. Насамперед, з Німецьким товариством досліджень Східної Європи (Deutsche Gesellschaft für Osteuropakunde e.V.). Щодо цього товариства див. далі.

11. Arbeitspapiere und Materialien [Elektronische Ressource] / Forschungsstelle Osteuropa. — Online verfügbar unter : <http://www.forschungsstelle.uni-bremen.de/de/620110606112952/Arbeitspapiere.html> (zuletzt geprüft am: 07.03.2015).

12. Datenbank — Zeitschrift für Ostmitteleuropa-Forschung [Elektronische Ressource] / Herder-Institut für historische Ostmitteleuropaforschung — Institut der Leibniz-Gemeinschaft. — Online verfügbar unter : <http://www.herder-institut.de/servicebereiche/verlag/zfo-zeitschrift-fuer-ostmitteleuropa-forschung/datenbank-der-zfo.html> (zuletzt geprüft am: 07.03.2015).

13. В оригіналі дослівно: «Союз істориків Східної Європи».

14. Тут і далі «e.V.» розкривається як «eingetragener Verein» і означає «некомерційна організація».

15. Див.: Quellen und Studien zur Geschichte des Östlichen Europa / Franz Steiner Verlag. — Online verfügbar unter : http://www.steiner-verlag.de/programm/fachbuch/geschichte/osteuropa/geschichte/reihen/view/listtitel.html?tx_cronavtitel_pi%5BfilterReihe%5D=113&tx_cronavtitel_pi%5BfilterKategorie%5D=&cHash=1c3807f8144842728be8125877af4456 (zuletzt geprüft am: 07.03.2015).

16. Щодо цього товариства див. далі.

17. Див.: Osteuropa [Elektronische Ressource] / Deutsche Gesellschaft für Osteuropakunde (DGO) e.V. — Online verfügbar unter : <http://www.osteuropa.dgo-online.org/> (zuletzt geprüft am: 07.03.2015).

18. В німецькому оригіналі дослівно «Циркуляр».

19. Presse: das IOS und seine Mitarbeiter/innen in den Medien [Elektronische Ressource] / Institut für Ost- und Südosteuropaforschung. — Online verfügbar unter : <http://www.ios-regensburg.de/presse.html> (zuletzt geprüft am: 07.03.2015).

20. З історію Інституту та його діяльністю до 2007 р. можна ознайомитись тут: Das Osteuropa-Institut im Wissenschaftszentrum Ost- und Südosteuropa Regensburg [Elektronische Ressource]. — Online verfügbar unter : http://www.oei-dokumente.de/publikationen/OEI_Broschuere.pdf (zuletzt geprüft am: 09.03.2015).

21. Literatur zu Ausländern im Russischen Reich [Elektronische Ressource] / Bibliothek—Digitale Bibliothek. Institut für Ost- und Südosteuropaforschung. — Online verfügbar unter : <http://www.ios-regensburg.de/service/bibliothek/digitale-bibliothek/literatur-zu-auslaendern-im-russischen-reich.html> (zuletzt geprüft am: 07.03.2015).

22. [Reiseberichte aus dem Bestand des Instituts für Ost- und Südosteuropaforschung] [Elektronische Ressource] / Bibliothek im Wissenschaftszentrum für Ost- und Südosteuropa Regensburg. — Online verfügbar unter : <http://www.wios-regensburg.de/bibliothek/bestand/historische-reiseberichte-aus-dem-17-19-jahrhundert.html> (zuletzt geprüft am: 07.03.2015).

23. Deutschsprachige Periodika aus Mittel- und Osteuropa. Die virtuelle Zusammenführung verstreuter Bestände / Bibliothek — Projekte. Institut für Ost- und Südosteuropaforschung. — Online verfügbar unter : <http://www.ios-regensburg.de/service/bibliothek/projekte/deutschsprachige-periodika.html> (zuletzt geprüft am: 07.03.2015).

24. Historische Karten / Bibliothek-Digitale Bibliothek. Institut für Ost- und Südosteuropaforschung. — Online verfügbar unter : <http://www.ios-regensburg.de/service/bibliothek/digitale-bibliothek/karten.html> (zuletzt geprüft am: 07.03.2015).

25. Jahrbücher für Geschichte Osteuropas [Elektronische Ressource] / Institut für Ost- und Südosteuropaforschung. — Online verfügbar unter : <http://www.ios-regensburg.de/service/ios-publikationen/zeitschriften/jahrbuecher-fuer-geschichte-osteuropas.html> (zuletzt geprüft am: 07.03.2015). Повні електронні версії випусків журналу знаходяться на сайті Мюнхенського центру оцифрування документів при Баварській державній бібліотеці, про який йтиметься нижче.

26. Südosteuropa. Journal of Politics and Society [Elektronische Ressource] / Institut für Ost- und Südosteuropaforschung. — Online verfügbar unter : <http://www.ios-regensburg.de/service/ios-publikationen/zeitschriften/suedosteuropa.html> (zuletzt geprüft am: 07.03.2015).

27. Südost-Forschungen [Elektronische Ressource] / Institut für Ost- und Südosteuropaforschung. — Online verfügbar unter : <http://www.ios-regensburg.de/service/ios-publikationen/zeitschriften/suedost-forschungen.html> (zuletzt geprüft am: 07.03.2015).

28. Повна назва проекту: «Створення порталу мап Східної та Південно-Східної Європи з прив'язкою до місцевості» (нім.: «Aufbau eines Portals georeferenzierter versteckter Karten zu Ost- und Südosteuropa»).

29. Детальніше див.: DFG fördert «herausragende Forschungsbibliothek» des IOS: [GeoPortOst] [Elektronische Ressource] / OstBLOG. Ost- und Südosteuropa im Fokus der Wissenschaft. — Online verfügbar unter : <http://ostblog.hypotheses.org/category/projekte/geoportost> (zuletzt geprüft am: 07.03.2015).

30. Datenbank zu Ausländern im vorrevolutionären Russland [Elektronische Ressource] / Institut für Ost- und Südosteuropaforschung. — Online verfügbar unter : <http://dokumente.ios-regensburg.de/amburger/index.php?mode=0> (zuletzt geprüft am: 07.03.2015).

31. Науково-дослідна установа, що займається дослідженнями Чехії та Словаччини.

32. Німецький позауніверситетський науково-дослідницький центр (1950), що займається, насамперед, дослідженнями країн Центрально-Східної Європи.

33. В оригіналі «blättern» — «гортати».

34. Münchener Digitalisierungszentrum [Elektronische Ressource]. — Online verfügbar unter : http://daten.digitale-sammlungen.de/~db/ausgaben/uni_ausgabe.html?projekt=1243578696&l=de (zuletzt geprüft am: 07.03.2015).

35. В оригіналі дослівно вжито слово «платформа», а не «база».

36. Щодо історії Східної Європи тут див., наприклад: Digitales Handbuch zur Geschichte und Kultur Russlands und Osteuropas. Themen und Methoden [Elektronische Ressource] / ViFaOst: Virtuelle Fachbibliothek Osteuropa. — Online verfügbar unter : <https://www.vifaost.de/texte-materialien/digitale-reihen-und-sammlungen/handbuch/> (zuletzt geprüft am: 07.03.2015).

37. Sibirica [Elektronische Ressource] / ViFaOst: Virtuelle Fachbibliothek Osteuropa. — Online verfügbar unter : <https://www.vifaost.de/texte-materialien/quellen/sibirica/> (zuletzt geprüft am: 07.03.2015).

38. Fachbibliografien internationale Bibliographie zum vorpetrinischen Russland [Elektronische Ressource] / ViFaOst: Virtuelle Fachbibliothek Osteuropa. — Online verfügbar unter: <https://www.vifaost.de/fachdatenbanken/fachbibliographien/> (zuletzt geprüft am: 07.03.2015).

39. Vifanord — Virtuelle Fachbibliothek Nordeuropa und Ostseeraum [Elektronische Ressource]. — Online verfügbar unter : <http://www.vifanord.de/> (zuletzt geprüft am: 07.03.2015).

40. Щодо цього ресурсу див. окремий анований опис нижче.

41. OstDok-Varia [Elektronische Ressource] / Münchener Digitalisierungszentrum: Digitale Bibliothek. — Online verfügbar unter : http://daten.digitale-sammlungen.de/~db/ausgaben/uni_ausgabe.html?projekt=1243578696&l=de (zuletzt geprüft am: 07.03.2015).

42. Jahrbücher für Geschichte Osteuropas [Elektronische Ressource] / Münchener Digitalisierungszentrum: Digitale Bibliothek. — Online verfügbar unter : http://www.digitale-sammlungen.de/index.html?c=kurzauswahl&adr=daten.digitale-sammlungen.de/~db/ausgaben/uni_ausgabe.html?projekt=1148467117&recherche=ja&ordnung=sig&l=de (zuletzt geprüft am: 07.03.2015).

43. Arbeiten des Osteuropa-Instituts München/Regensburg [Elektronische Ressource] / Münchener Digitalisierungszentrum: Digitale Bibliothek. — Online verfügbar unter : <http://www.digitale-sammlungen.de/~db/ausgaben/osteuropa.html>

sammlungen.de/index.html?c=kurzauswahl&adr=daten.digitalesammlungen.de/~db/ausgaben/uni_ausgabe.html?projekt=1278483154&recherche=ja&ordnung=sig&l=de (zuletzt geprüft am: 07.03.2015).

44. Wiener Slawistischer Almanach [Elektronische Ressource] / Münchener DigitalisierungsZentrum: Digitale Bibliothek. — Online verfügbar unter : <http://periodika.digitale-sammlungen.de/wsa/start.html> (zuletzt geprüft am: 07.03.2015).

45. Russkij kalendar [Elektronische Ressource] / Münchener DigitalisierungsZentrum: Digitale Bibliothek. — Online verfügbar unter : http://daten.digitale-sammlungen.de/~db/ausgaben/uni_ausgabe.html?projekt=1182322690&recherche=ja&ordnung=sig&l=de (zuletzt geprüft am: 07.03.2015).

46. Russia mediaevalis [Elektronische Ressource] / Münchener DigitalisierungsZentrum: Digitale Bibliothek. — Online verfügbar unter : http://daten.digitale-sammlungen.de/~db/ausgaben/uni_ausgabe.html?projekt=1154418755&recherche=ja&ordnung=sig&l=de (zuletzt geprüft am: 07.03.2015).

47. Publikationen des Deutschen Historischen Instituts Moskau [Elektronische Ressource] / Münchener DigitalisierungsZentrum: Digitale Bibliothek. — Online verfügbar unter : http://www.digitale-sammlungen.de/index.html?c=kurzauswahl&adr=daten.digitale-sammlungen.de/~db/ausgaben/uni_ausgabe.html?projekt=1238650904&recherche=ja&ordnung=sig&l=de (zuletzt geprüft am: 07.03.2015).

48. Quellen und Studien — Deutsches Historisches Institut Warschau [Elektronische Ressource] / Münchener DigitalisierungsZentrum: Digitale Bibliothek. — Online verfügbar unter : http://daten.digitale-sammlungen.de/~db/ausgaben/uni_ausgabe.html?projekt=1254817624&recherche=ja&ordnung=sig&l=de (zuletzt geprüft am: 07.03.2015).

49. Altrichter, Helmut / Haumann, Heiko (Hgg.): Die Sowjetunion: Von der Oktoberrevolution bis zu Stalins Tod (1917–1953) Dokumente [Elektronische Ressource] / Münchener DigitalisierungsZentrum: Digitale Bibliothek. — Online verfügbar unter : <http://geschichte.digitale-sammlungen.de/sowjetunion/online/angebot> (zuletzt geprüft am: 07.03.2015).

50. «100(0) Schlüsseldokumente zur deutschen Geschichte im 20. Jahrhundert» [Elektronische Ressource]. — Online verfügbar unter : http://www.1000dokumente.de/index.html?c=1000_dokumente_de&dokument=&object=abstract&trefferanzeige=&suchmodus=&suchbegriff=&t=&l=de (zuletzt geprüft am: 07.03.2015).

51. Zentralinstitut für Mittel- und Osteuropastudien [Elektronische Ressource] / Katholische Universität Eichstätt — Ingolstadt. — Online verfügbar unter : <http://www.ku.de/forschungseinr/zimos/> (zuletzt geprüft am: 09.03.2015).

52. Forum für osteuropäische Ideen- und Zeitgeschichte [Elektronische Ressource]. — Online verfügbar unter : <http://www.ku.de/forschungseinr/zimos/publikationen/forum/> (zuletzt geprüft am: 09.03.2015).

53. Форум новейшей восточноевропейской истории и культуры [Электронный ресурс]. — Электрон.текст. дан. — Режим доступа : <http://www1.ku-eichstaett.de/ZIMOS/forumruss.html> — Загл. с экрана. — Дата обращения: 009.03.2015.

54. European Bibliography of Slavic and East European Studies (EBSEES) [Elektronische Ressource]. — Online verfügbar unter : <http://ebsees.staatsbibliothek-berlin.de/institutions.php> (zuletzt geprüft am: 09.03.2015).

55. «Slavistik-Portal» [Elektronische Ressource]. — Online verfügbar unter : <http://www.slavistik-portal.de/> (zuletzt geprüft am: 09.03.2015).

56. Elektronische Zeitschriftenbibliothek (EZB) [Elektronische Ressource] / Universität Regensburg. — Online verfügbar unter : <http://rzblx1.uni-regensburg.de/ezeit/ezb.phtml> (zuletzt geprüft am: 09.03.2015)

57. Online-Lexikon zur Kultur und Geschichte der Deutschen im östlichen Europa [Elektronische Ressource]. — Online verfügbar unter : <http://ome-lexikon.uni-oldenburg.de/> (zuletzt geprüft am: 09.03.2015).

58. Sehepunkte: Rezensionjournal für die Geschichtswissenschaften [Elektronische Ressource]. — Online verfügbar unter : <http://www.sehepunkte.de/> (zuletzt geprüft am: 07.03.2015).

59. IASLonline [Elektronische Ressource]. — Online verfügbar unter : <http://www.iaslonline.de/> (zuletzt geprüft am: 07.03.2015)
60. Freiburger Dokumentenserver FreiDok [Elektronische Ressource] / Albert-Lüdwards-Universität Freiburg. — Online verfügbar unter : <http://www.freidok.uni-freiburg.de/index.php?la=de> (zuletzt geprüft am: 09.03.2015)
61. Digitales Forum Mittel- und Osteuropa (DiFMoe) [Elektronische Ressource]. — Online verfügbar unter : <http://www.difmoe.eu/> (zuletzt geprüft am: 09.03.2015).
62. Informationsserver «Quellen und Materialien zur Beziehungs- und Integrationsgeschichte in Ostmittel- und Südosteuropa im 20. Jahrhundert unter besonderer Berücksichtigung Ungarns, der Minderheitenfrage und der europäischen Integration» [Elektronische Ressource] / Ungarisches Institut München — Online verfügbar unter : <http://www.forost.ungarisches-institut.de/> (zuletzt geprüft am: 10.03.2015).
63. ForOst: Forschungsverbund Ost- und Südosteuropa [Elektronische Ressource]. — Online verfügbar unter : <http://www.forost.de/> (zuletzt geprüft am: 10.03.2015).
64. historicum.net: Geschichtswissenschaften im Internet [Elektronische Ressource]. — Online verfügbar unter : <https://www.historicum.net/home/> (zuletzt geprüft am: 10.03.2015).
65. EurViews. Europa im Schulbuch [Elektronische Ressource]. — Online verfügbar unter : <http://www.eurviews.eu/de/projekt.html> (zuletzt geprüft am: 10.03.2015).
66. IREON-Fachportal Internationale Beziehungen und Länderkunde [Elektronische Ressource]. — Online verfügbar unter : https://www.ireon-portal.de/IREON/Portal/ireon_de.aspx?lang=de-DE (zuletzt geprüft am: 07.03.2015).
67. Deutsch-Ukrainisches Forum e.V. [Elektronische Ressource]. — Online verfügbar unter : <http://www.d-u-forum.de/> (zuletzt geprüft am: 08.03.2015).
68. ForumNET.Ukraine [Elektronische Ressource]. — Online verfügbar unter : <http://www.forumnetukraine.org/index.php> (zuletzt geprüft am: 08.03.2015).